

Пантелеймон Куліш

**Байда, князь
Вишневецький**

Пантелеймон Куліш

Байда, князь Вишневецький

Куліш П. О.

Байда, князь Вишневецький / П. О. Куліш — «Public Domain»,

Содержание

Дійові особи:	5
Пролог	6
Сцена перва	7
Конец ознакомительного фрагмента.	12

Пантелеймон Куліш

БАЙДА, КНЯЗЬ ВИШНЕВЕЦЬКИЙ

(Драма, 1553–1564)

Дійові особи:

Байда, князь Дмитрій Вишневецький.

Тульчинський Самійло, його чура, а потім побратим.

Дворяне-побратими.

Посел Московський.

Посел Турецький.

Панцерний боярин.

Козаки-нетяги.

Козаки-дуки.

Радько Гузир, на прізвище Турецький Святий.

Хома Пиндюр, на прізвище Плахта.

Ганжа Андибер, гетьман Запорозький.

Костир, безрукий козак-характерник.

Козаки-січовики, козаки-зимовчаки, козацькі чури, громадські мужі, кобзар, посланці і вістовці.

Великий візир.

Сераскир.

Капудан-баша.

Беглербек.

Замковий ага.

Княгиня Вишневецька, Байдина мати.

Катруся, її небога.

Настя Горова, шинкарка степова.

Настина наймичка.

Сцена в Вишневці над Горинню, на степу Вишневецькому, в Цариграді, на Босфорі і в Великому Лузі.

Пролог

Три сотні й два десятки літ минуло,
Як згас у муках дух правдивий Байди,
А серце в нас лицарське не заснуло:
Так само на землі жадає правди.
Боронючи народну Гіпокрену,
Духовну зброю без устанку носим
І се на лицедійную арену
Свою борбу за правду переносим.
О музо Мельпомено, правди мати!
Дай нам тобі достойно послужити,
Народний дух з занепаду підняти,
Гасителів його посоромити
Нехай велика, люба нам тінь Байди
Од нас лиця свого не одвертає,
Нехай признає в нас героїв правди
І на борбу святу благословляє!

Сцена перва

Вишневець. Дуброва під замком.

Виходить Байда, за ним Тульчинський з кобзою.

Байда

У мене в грудях серце б'ється рівно...
Султане, цісарю, королю, царю!
Ваш гнів мене довіку не злякає
І ваші милості мене не куплять.
Чи жизнь, чи смерть, чи рай, чи пекло люте,
Про все байдуже Байді Запорозцю.
Обійме смерть він, жарко поцілує,
Коралями кістяк її закрасить
І завітчає голомозу пишно.
А жизнь – мов оковитої горілки
Коряк жемчужно-бульбашної вип'є...
Чого ж хоробре, рівноваге серце
Злякалося хмурих очей дівочих,
Їх погляду сумного та гнівного?
Великого коліна ти панятко,
Княжа Острозьке, Із'яславська вітка...
Я – Руський князь з Олега й Святослава,
Що Цариградом пишним колотили.
Твої маєтності... Я маю ширші.
Мій Вишневець повеліває світом:
Велить султанові бламати Байду,
Цареві – звати в гості гайдабуру.
Та мати сина з дому проганяє
І Турчином, і москалем лякає...
Гей, заспіваймо, чуро, про козацтво,
Про наше вольне, як наш дух, лицарство!

(Бере в Тульчинського кобзу).

Співають

Гомін, гомін по дуброві...
Туман поле покриває...
Мати сина проганяє:
“А йди, синку, пріч від мене,
Нехай тебе Турчин візьме”.—
“Мене, нене, Турчин знає,
Сріблом-злотом наділяє”.
Гомін, гомін по дуброві...
Туман поле покриває...
Мати сина проганяє...
“А йди, синку, пріч від мене,

Нехай тебе Москаль візьме”.—
“Мене, нене, Москаль знає,
Давно в гості закликає.
А в москаля добре жити:
Ласо їсти, гірко пити,
Бусурмена в полі бити...”

Тульчинський

Мій князю й батьку! На твоїй досаді
Будує чура твій свою надію.
Заручено тебе ще малолітком,
І дух козацький не злюбив неволі.
Тобі здається, наче рідна мати
Тебе примусом з дому проганяє,
І молодецьке серце вольне, горде
До іншої, до кращої палає.
Для мене ж над Катрусину уроду
Нема краси, ні любого звичаю:
Мені Катруся – мов зоря в погоду,
Мов чиста благовісна квітка з раю.

Байда

(загадавшись, перебирає струни. Співає).

Летить орел против сонця,
Згорда позирає:
Хто не знає закохання,
Той щастя не знає.
Пливе козак через море,
В морі потопає:
Хто не знає закохання,
Той журби не знає.
Ні, струни сі ослабли, заніміли
В моїм буянні кримськими степами,
В гонитвах за прудкою татарвою,
За дикими бахматами-вітрами.
Одна струна дзвінить потужно в мене,
Мов те піро орлине против бурі;
Мов Чорне море грає-заглушає
Всі інші співи на моїй бандурі.

(Співає).

Гомін, гомін по дуброві...
Туман поле покриває...
Мати сина проганяє...

Виходить Княгиня Вишневецька з Катрусею.

Княгиня

Мій орле сину! Де твій розум дівся?
Щоб я тебе та з дому проганяла!
Жене тебе не мати з дому, синку,
А вольна воля, самохіть козацька,
Що на Низу, мов болесті, набрався,
Проявою в Литві й на Русі стався.

Байда

Моєї болесті, голубко-нене,
Козацтво низове не знає звіку.
Воно коралі, жемчуги турецькі
Дарує з жарту степовій шинкарці.

Княгиня

А ти ж хіба не з жарту, синку, співом
Про любощі сумні – гаї сповняєш?
Невже ти справді сумом тим сумуєш,
Що ним луна пісень твоїх лунає?
Ще, як змуровано замкові мури,
Вони пісень таких сумних не чули...
Чого тобі, мій синку, сумувати
І серцю неньки туги завдавати?

Байда

Не сум, а жаль бере мене великий
На той гнівливий та понурий погляд.
Ніхто не смів на мене так дивитись,
Ні пишний москвитин, ні Турчин бучний,
І я ні перед ким очей не знизив,
А тут почув немовби страх у серці.
Я зроду ще нікого не лякався,
А тут чогось мій дух заколихався.

Княгиня

О синочку! То се тобі в Острозі
Княгиня Ілліна дала розмаю?
Чи, може, тирличем тебе поїла
І до дочки твій дух приворожила?
Я ж думала, що ти шуткуєш з нами,
А ти до Гальшки любощами дишеш,
До католички серденьком палаєш,
Заручену свою забувши дома!
Хіба ж на те Катрусю я пестила,

Щоб ворог мій із неї насміявся?

Тульчинський тим часом говорить Катрусі мімікою про любові. Вона відказує мовчки, що мислі її на небі.

Байда

Хто ворог твій, матусю?

Княгиня

Та Костецька,
Та ляхівка невірна, що відбила
Острозького Іллю в сестри моєї,
У бідної черниці. Не гріхом би,
Ладом хорошим і звичаєм добрим
Вона б на світ Катрусю появила.
Зав'яла квітка, вмерла бідолашна,
В чернецтві сором свій дівочий скривши.
Я патріархові за розрішення
Та за заручини дала сто гривень,
І ти покинути Катрусю хочеш
Задля тієї Гальшки?

Катруся

Паньматусю!
Моя княгине, сонечко сирітське!
Не жур його і не вгущай за мене.
Я мушу гріх тяжкий спокутовати,
Волосяним рубком чоло зв'язати.

Княгиня

Ти? В монастир іти? Ти, пишна вродо,
Людського виду квітко світозарна!
Ти в келію любов мою зачиниш,
Постами та бдінням її замучиш?

Катруся

Не я, княгине, рідна мати буде
Пости постити, довгі ночі бдіти.
Вона свою вложила в мене душу,—
Її душа подвижництва жадає.
Бо по ночам, як місяць серед неба
Із зорями веде тиху розмову,
Я в сяєві його вбачаю матір.
Вона, мов тінь прозірчаста, літає,
Німуючи, мене очима просить:

“О доню! ублагай святу Покрову,
Нехай мене на чисте лоно прийме”.

Байда

Ти добре, нене соколихо, дбала,
Що синові готовила подружжє,
Та, дбаючи про нас із патріархом,
Не зазирнула оком нам у серце.
Катрусина краса на мене світить,
Мов ясне сонце на Балканську кригу:
Хоть іскрами блищить-мигоче крига,
А теплої води з себе не пустить.
До Гальшки ж я ще й слова не промовив,
А весь узявся кип'ячем-окропом.
У ключ моя лицарська кров кипіла,
А серденько немов той жар жахтило.

Княгиня

То се ви змовились мене зробити
Зозулею-бездітницею, діти?
Чи я ж на те вас у Царград возила,
Коліна патріарху обіймала?
Я не лякалась ні Балкан високих,
Ні скель, ні льодяних вершин зубчастих,
Ні понад кручами доріг страшених,
Ні ковбанюг, безодень глибоченних.

Байда

Ні, мамо, ти бездітною не будеш:
Дітьми й унуками втішатись будеш.
З дружиною до тебе завітаю,
У тебе під крилом її сховаю,
Острозьке те орлятко ув орлиці,
Мов цареня в потужної цариці. —
Катрусю люба, сестро дорогенька,
Над рідную сестру мені рідненька!
Тепер уже мене старенька мати

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «Литрес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на Литрес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.